

Rigsombudsmanden på Færøerne

Tórshavn, den 19. november 2024

Orientering nr. 19/2024

Forslag om at forhøje pensionsalderen

To dage før offentliggørelsen af den politiske enighed om tunnelen til Suðuroy sendte landsstyret den 6. november 2024 et udkast til lagtingsforslag om gradvist at hæve pensionsalderen på Færøerne til 70 år i høring. Ifølge udkastet skal pensionsalderen stige med 3 måneder om året fra 2035 til 2042. Lagtinget skal i 2030 tage stilling til pensionsalderen fra 1. januar 2043 med udgangspunkt i udviklingen i levealderen og udsigterne for holdbarheden i Færøernes økonomi. Stigninger i pensionsalderen skal meddeles senest 10 år inden, de iværksættes, hvorfor forslaget opererer med første stigning i 2035. Pensionsalderen på Færøerne er i øjeblikket 67,5 år og stiger igen den 1. juli 2030 til 68 år. Forhandlingerne med de politiske partier er ikke afsluttet, og landsstyret sigter mod bred politisk enighed om forslaget. Landsstyrekvinden i social- og kulturanliggende Sirið Stenberg (Tjóðveldi) udtalte i forbindelse med høringen: *"Formålet med forslaget er at forbedre holdbarheden i den færøske økonomi og er et led i at sikre, at vi også i fremtiden kan bevare og udvikle vores velfærdsamfund."*

Tunnelen til Suðuroy deler vandene

Mens der er enighed blandt alle Lagtingets partier om de videre skridt mod at realisere en undersøisk tunnel til Suðuroy fra Sandoy – se Orientering nr. 18/2024 – er der blandt økonomer især bekymring for projektets konsekvenser for Færøernes samfundsøkonomi. Aftalen mellem partierne om projektet er vedlagt i oversættelse til dansk.

En arbejdsgruppe med en række færøske departementer, Landsbanki Føroya (Landsbanken) og det offentlige aktieselskab P/F Suðuroyartunnilin, der i givet fald skal stå for projektet, har udarbejdet en model for finansiering af projektet. Finansieringsmodellen indgår som bilag til udkastet til lagtingslov om Suðuroy-tunnelen. Modellen giver et overordnet billede af den påvirkning, som projektet får for den færøske finanslov i perioden 2025-2064, og viser projektets økonomiske følsomhed ved ændrede forudsætninger. Det fremgår, at projektet forudsættes at koste ca. 4 mia. kr. i 2024-priser, at der planlægges at bevilge 100 mio. kr. om året på finansloven i 10 år, i alt 1 mia. kr., at Investeringsfonden for Færøerne, som Færøerne overtager den 1. januar 2025, forudsættes at yde et (i hvert fald i en periode) rente- og afdragsfrit lån på 350 mio. kr., og at landskassen låner resten af pengene med henblik på at stille et lån til rådighed for P/F Suðuroyartunnilin. Ift. landskassens lån til P/F Suðuroyartunnilin opererer modellen med et 40-årigt lån med fast rente, svarende til en byggeperiode på 10 år og en 30-årig tilbagebetalingsperiode.

Direktør for Landsbanki Føroya, Malan Johansen udtalte sig i et interview med KVF den 11. november 2024 kritisk om den politiske plan om at gennemføre tunnelprojektet, der er det største færøske anlægsprojekt nogensinde. Hun henviste til, at den økonomiske politik ikke er holdbar. De demografiske

ændringer de kommende år nødvendiggør investeringer på ældre- og sundhedsområderne, samtidig med at underskuddet på de offentlige finanser bør fjernes. Det er derfor ikke tilrådeligt med en så stor og bindende fast udgift for landskassen. Landsbanki Føroya tager endvidere i en udtalelse fra oktober 2024 forbehold over for dele af finansieringsmodellen på grund af en række usikkerheder og forudsætninger i modellen. Landsbanki Føroyas udtalelse er vedlagt i oversættelse til dansk.

Økonom ved Landsverk (Færøernes vejdirektorat), Brandur Sjúrdarson påpeger i et interview med KVF den 11. november 2024, at P/F Suðuroyartunnilins udgiftsvurdering på samlet ca. 4 mia. kr. er for optimistisk. Landsverk, der har foretaget en trykprøve af udgiftsvurderingen, beregner tunnelen til at koste ca. 4,9 mio. kr., hvilket er ca. 1 mia. kr. højere, svarende til en afvigelse på ca. 27 pct.

I et interview med KVF den 12. november 2024 oplyste landsstyrekvinde for finansanliggender, Ruth Vang (Framsókn), at hun har accepteret det videre arbejde med tunnelprojektet, fordi der samtidig blev opnået politisk enighed i landsstyret om en model for at forhøje pensionsalderen til 70 år med henblik på at forbedre holdbarheden i Færøernes økonomi – se ovenfor. Ruth Vang tilkendegav, at hun er enig med direktøren for Landsbanki Føroya i behovet for at håndtere de uløste holdbarhedsudfordringer, og at de kommende to år skal bruges til at lægge en konkret plan herfor. Hun lagde i øvrigt vægt på, at den endelige beslutning om at iværksætte projektet med Suðuroy-tunnelen først skal træffes i 2026, og at de penge, der på nuværende tidspunkt er opnået enighed om at bruge, alene går til det forberedende arbejde.

Kommunevalget den 12. november 2024

Valgdeltagelsen ved kommunevalget på Færøerne var høj. Der foreligger pt. ikke konsoliderede statistiske oplysninger vedrørende valget.

I Tórshavn kommune, der har 13 byrådsmedlemmer, har Tjóðveldi (4 mandater), Javnaðarflokkurin (3 mandater) og Borgaralistin (Borgerlisten) (1 mandat) indgået samarbejdsaftale, hvor hovedprioriteterne bliver boliger, daginstitutions- og ældreområdet samt miljø. 28-årige Elsa Berg fra Tjóðveldi, der med en grøn profil i valgkampen og 1.007 personlige stemmer var topscorer i Tórshavn kommune, bliver ny borgmester fra 1. januar 2025. Heðin Mortensen fra Javnaðarflokkurin, der har været borgmester i kommunen i 16 år, bliver viceborgmester.

Javnaðarflokkurin i Tórshavn kommune gik 3 mandater tilbage fra 6 til 3. Ifølge udtalelser til pressen havde Javnaðarflokkurins byrådsgruppe interne samarbejdsproblemer, der kan have sammenhæng med Heðin Mortensens udmelding om at genopstille til kommunevalget. I oktober 2024 trak fire af partiets byrådsmedlemmer sig fra partiets liste og stillede op til valget på den nye ”Kommunulistin” (Kommunelisten), herunder Tróndur Sigurðsson, der var en af Javnaðarflokkurins profiler med næstflest personlige stemmer på partiets liste ved kommunevalget i 2020.

I Klaksvík kommune, der har 11 byrådsmedlemmer, har Sambandsflokkurin (2 mandater), Tjóðveldi (2 mandater), Sjálvstýri (1 mandat) og Javnaðarflokkurin (1 mandat), indgået samarbejdsaftale. Karl Johansen (Sambandsflokkurin), der er borgmester i Klaksvík i dag, fortsætter som borgmester, og Annika Steintórsdóttir Biskopstø (Tjóðveldi) bliver viceborgmester. Fólkaflokkurin blev det største parti med 5 mandater i byrådet.

Ifølge det færøske ligestillingsnævn ”Demokratia” var 39,4 pct. af de opstillede kandidater til kommunalvalget i 2024 kvinder. Andelen af kvinder, der blev valgt, er på 33 pct., som er 3 procentpoint lavere end ved valget i 2020, og 1 procentpoint lavere end ved valget i 2016. I Tórshavn kommune faldt antallet af valgte kvinder til byrådet fra 7 til 5, mens antallet i Klaksvík kommune faldt fra 4 til 3.

Landsstyret rådfører sig med Udlandsudvalget om fiskeriaftalen med Rusland for 2025

Ifølge KVF den 18. november 2024 har landsstyremand i fiskeri- og infrastrukturanliggender Dennis Holm, Tjóðveldi, bedt om møde med Lagtingets Udlandsudvalg med henblik på at rådføre sig om fiskeriaftalen med Rusland for 2025. Mødet forventes at finde sted senest i indeværende uge.

Frítt Val vinder Pigeprisen 2024

Den færøske organisation, Frítt Val, har vundet Planbørnefondens Pigepris 2024 for sit arbejde for fri abort på Færøerne og hyldes for sit arbejde for ligestilling. Planbørnefonden oplyser om Frítt Val, at organisationen siden 2017 har givet færøske kvinder en stemme til at fortælle om den lovgivning, der forbyder dem abort og konsekvenserne af en uønsket graviditet. *“Frítt Val startede som en lille gruppe kvinder på det lokale bibliotek i Tórshavn, fordi vi ikke længere ville acceptere, at abort ikke er en mulighed på Færøerne. Denne pris viser, at man aldrig er for få eller for små til at gøre noget. Selvom det virker umuligt”*, sagde stifter af og bestyrelsesmedlem i Frítt Val, Katrin Sigurpálsdóttir Kamban, efter at hun havde modtaget prisen den 14. november 2024 i København.

Færing vinder kulturpris i Uppsala

Bogforelægger Jonhard Mikkelsen fik den 6. november 2024 “Kungl. Gustav Adolfs Akademiens” pædagogiske pris. Prisen er givet i anledning af Jonhard Mikkelsens store indsats for det færøske sprog ved bl.a. at udgive færøske originalværker, oversættelser til det færøske sprog og ved at udgive færøske ordbøger. Jonhard Mikkelsen har tidligere vundet andre priser, herunder Årets Færing i 2008 og Landets Hædersgave i 2011.